

Mire figyeljünk gólyatábor szervezésekor?

Iskolai beavatási szertartások –
Legyen jó élmény
mindenkinek!



Miért készült ez a segédanyag?

A gólyatábor egy várva várt esemény izgalmas feladatokkal, sok újdonsággal, ahol a leendő elsősök megismerkedhetnek az iskola hagyományaival, szokásokkal, a tanárokkal és a felsőbb évfolyamosokkal. Igazi közösségi élmény, amire jó visszagondolni. Szerencsére a gólyatábor sok iskolában a valódi összetartozásról szól, így egy nagyon jó emlék lehet.

De nem mindenhol, és nem mindig.

Az Alapítványhoz számos olyan megkeresés érkezik, amely a beavatási szertartásokon (gólyaavatók, gólyatábor, új tagok fogadása sportegyesületekbe stb.) előforduló visszaélésekről számol be. Ezek a szertartások sok esetben megalázóak: a cél a másik megszegényítése, az intézményen, egyesületen belüli tekintélyelvű hierarchia nyilvánvalóvá tétele. A felelősség azonban nemcsak a szervező diákoké, hanem elsősorban a felnőtteké és az intézményé, amely nem állít éles határokat a megengedett és a nem megengedett viselkedésformák közé.

Ez a segédanyag ahhoz ad útmutatást, hogy hogyan lehet olyan beavatási szertartást szervezni, amelynek során minden szereplő biztonságban és jól érzi magát.

Kinek készült?

Minden olyan iskolának, intézménynek, szervezetnek, amely beavatási szertartások keretében szeretné köszönteni az újonnan csatlakozó gyerekeket. A segédanyag mind a szervező felnőtteknek, mind a szervező diákoknak a gyakorlatban is jól használható útmutatást igyekszik nyújtani példákkal, ötletekkel, jó gyakorlatokkal.



HOGYAN ALAKULTAK A BEAVATÁSI SZERTARTÁSOK RÉGEN ÉS MA?

A tanulási évek alatt megtapasztalt számos élmény és esemény közül egyértelműen azok a legemlékezetesebbek, amik az iskolai élet egy-egy mérföldkőjét jelentő ún. rítusokhoz köthetőek. Ezek közül is az iskolába újonnan érkezett diákok befogadásához, beavatásához kapcsolódó különféle szertartások emelkednek ki. Az ilyen típusú avatórituálék hozzátartoznak minden közösség működéséhez a társadalmunkban, sőt szinte valamennyi nemzet és kultúra hordozza és életben tartja ma is ezek különböző változatait, mivel a beavatási jelenségek évezredek gyökereire vezethetők vissza.

Szertartások azonban nem csupán a korai törzsekben élők mindennapjait tagolták, de a mai ember életét is folyamatosan átszövik. A jelen társadalmi rendszerben is találkozunk az életkorok előrehaladtának jelentősebb állomásai mentén kialakított, őrzött és tartott rítusokkal. A születésünktől kezdve egy közösség, egy család tagjai vagyunk, majd a társas kapcsolatok és a szocializáció során még számos csoporthoz fogunk vagy szeretnénk tartozni. A csoporthoz való integrálódás viszont legtöbb esetben előre meghatározott cselekvési formákhoz kötött – ilyen viselkedési tradíciók a beavatási szertartások. Hogy ezt a csoporthoz tartozást az egyén elnyerje, általában valamilyen „áldozatot” kell hoznia, vagy „próbatétel” elé állnia, és ezzel bizonyítania azt, hogy méltó a tagságra. Régen és most is sokféle beavatási esemény kapcsolódott a vallási vagy a profán élet momentumaihoz, például a családi környezetben, a munka világában vagy épp az iskolai évekhez kapcsolódóan.

Az iskola az egyik első és legfontosabb szocializációs tér egy gyerek számára: itt találkozik először valódi és nagyobb létszámú csoporttal, amelynek a tagjai közé sorolódik. A csoport tagjaival (osztálytársak, idősebb diákok, osztályfőnök és tanárok, egyéb iskolapolgárok) folyamatosan együtt kell működnie a gyereknek, de egyúttal alkalmazkodnia is kell az iskola intézményesített kereteihez, előírásaihoz. Mindez nem könnyű feladat. Formáját és működését tekintve pedig el is választódnak az egyes iskolához kötődő beavatási formák, hiszen beszélhetünk egyrészt a kortárs, gyerekek közösségén belül használatos nem formálisabb szertartásokról, másrészt az intézmény és annak felnőtt tagjai által bevezetett és hagyományként őrzött, sokkal inkább formálisabb, nagy nyilvánosságot (ünnepélyességet) kapó (intézményesített) beavatási rítusokról.

Minden újonnan létrejött, kialakított/átvett hagyományokkal még nem rendelkező intézmény a kezdetektől fogva törekszik valamilyen csak rá jellemző szokás megteremtésére, amivel intézményes küldetése is kifejezésre tud kerülni, és ami így a jelenség szimbolikus dimenzióját is érinti. Számos ma élő iskolai szertartás is nemzedékről nemzedékre átadva került megőrzésre, még akkor is, ha sokszor időközben a rítus által megőrzött kollektív cselekvés eredeti funkciója bizonyos szempontból már esetleg elavult, elhalványult.

VANNAK MINDENKI SZÁMÁRA NAGYON VÁRT RITUÁLÉK ÉS SZOKÁSOK...

Itthon az a bevett szokás, hogy az érettségi évében már a szalagavató ünnepséggel elkezdődnek a középiskola befejezésének előkészületei, ami folytatódik majd a ballagással, a szerenádozással vagy a bankett és más rendezvények szertartásaival. A legtöbb ilyen rituálé ugyanis adott életkorhoz vagy társadalmi státuszhoz kapcsolódik. Természetesen általános tapasztalat, hogy ma is sok gyerek izgatott és kíváncsi egy-egy új élethelyzetre, saját helytállására életének egy-egy meghatározó mérföldköve során – még akkor is, ha egy számára szokatlan környezetbe való beilleszkedésről is van szó –, ezért sokan büszkén vesznek részt a fogadásukra szervezett ceremóniákon.

...DE VAN OLYAN, AMIKOR A VÁRVA VÁRT ESEMÉNY NEM JÓL ALAKUL

Sajnos azonban igen gyakran előfordul, hogy egy-egy új környezet vagy csoport tagjai által megtartott és irányított beavatási szertartás valamilyen módon kellemetlen élményekkel is együtt jár az abban résztvevő beavatottaknak. Vannak ugyanis olyan iskolai hagyományok, amelyek nem az összetartozás érzését erősítik a gyerekekben.

A gyerekek életében ma is még létező iskolai, sportközösségekhez vagy kollégiumokhoz köthető avatási rítusok a legtöbb esetben kisebb-nagyobb „áldozattal”, szimbolikus vagy valódi „próbatétellel” járnak az új tag részéről. Ha pedig ezeket a hatalommal kifejezetten visszaélő és felülről nem (vagy nem megfelelően)² ellenőrzött személyek (felnőttek, fiatalok vagy akár maguk az idősebb diákok) irányítják, akkor akár bántalmazó és sokszor durva túlkapások is előfordulhatnak. Sok kutatás és vizsgálódás készült már hazai és nemzetközi szintéren is, de sajnos egyre inkább egyértelművé vált, hogy mindaz, ami ezek során kitudódik, csupán a jéghegy csúcsát jelenti. Ezeknek a rítusoknak épp az az egyik jellemzője, hogy a résztvevők – különösen az elkövetők és sokszor az áldozatok is – különböző okokból, de igyekeznek ezeket titokban tartani.

Egyes felmérések szerint a gyerekek több mint fele élt már át kellemetlen, megalázó, durva és sokszor rendkívül veszélyes, káros beavatást iskolai éve alatt. Az ilyen események során a beavatók néha megelégedtek a verbális agresszió eszközeinek alkalmazásával (megalázás, gúnyolódás, cikizés, hibáztatás), másutt ennél sokkal tovább mentek (fizikai, vagy szexuális bántalmazás). A sportolói közösségekben pedig nemcsak az átlagnál jóval nagyobb számban – kb. 80% feletti arányban – rendeztek hasonló rituálékat, hanem ezek az alkalmak ráadásul az átlagosnál jóval súlyosabbak is voltak. Látható tehát, hogy gyakori jelenségekről van szó, amit komolyan kell vennünk, mivel ezek a gyerekek érzelmi és fizikai egészséges fejlődését negatívan tudják befolyásolni, a téma mégsem kap mind a mai napig elég figyelmet.

2: High School Hazing. Alfred University, 2000.;

L. Ligeti György: Gyújtós. Iskola, demokrácia, civilizáció. Új Mandátum Kiadó, Budapest, 2003.

A tapasztalat szerint számos oktatási intézményben tisztában vannak a jelenséggel az iskola polgárai, de nem foglalkoznak vele. Már csak azért sem, mert a felnőttek (szülők, pedagógusok stb.) közül esetleg többen úgy állnak a dologhoz, hogy ők maguk is átestek hasonló rituálékon, mégis túléltek őket, és ezek minden iskola velejárói. Egy beavatási szertartásnak arról kell(ene) szólnia, hogy az új diákok örömmel és sikeresen csatlakoznak az iskolához, rituálisan is megerősítve jogos odatartozásukat. Számos esetben azonban a legfőbb cél a beavatottak megalázása, „szívátása” és a hatalommal való visszaélés. Az emberek többsége szerint ugyanis a rítusok minél extrémebbek, annál viccesebbek, és segítenek a csoportépítésben, összetartják a közösséget. Sajnos sokan még akkor is kitartanak emellett az álláspont mellett, amikor a ceremónia kifejezetten durva, bántó vagy megalázó jellegű. Megfigyelhető, hogy nem csupán iskolai keretek között maradnak meg ezek a „hagyományok”, hanem a nagyvállalati környezetben is megtalálhatóak. Ez a hozzáállás pedig rettenetesen káros, és tovább nehezíti a veszélyes hagyományok felszámolását.

MI IS ENNEK A HELYZETNEK A JOGI HÁTTERE?

Amikor gyermekjogokat említünk, akkor egy, a társadalom részét alkotó, de életkorából, illetve érzelmi, értelmi és fizikai fejlődési szintjéből adódóan egy fokozottabban védendő csoport (a gyerekek) jogairól beszélünk. Azaz az alapvető emberi és állampolgári jogok kibővített változatáról (tehát többletjogokról) van szó. Nagyon fontos, hogy ezen gyermeki jogok tiszteletben tartása nem lehet pedagógiai vagy egyéb mérlegelés függvénye, így azoknak mindenhol – a gyerek otthonában, az utcán vagy egy óvodában, iskolában, sőt az online térben is – érvényesülniük kell. Ezért egy oktatási intézményben ezek érvényesülése alól akkor sem lehet kivételt tenni, amikor a régműltből hozott iskolai „tradíciókra”, szokásokra, beavatási szertartásokra kerül sor. Az ugyanis, hogy valami széles körben elfogadott vagy évtizedek óta bevett szokás, még nem jelenti azt, hogy feltétlenül és vakon követendő, vagy hogy erkölcsi/jogi értelemben is jó vagy elfogadható lenne, ha annak bármilyen mértékben is része egy gyerek megalázása, zaklatása, veszélyeztetése vagy bántalmazása.

A CSOPORTHOZ TARTOZÁS KÉNYSZERE

A társas lét különböző viselkedési formákat vált ki az emberekből. Sok esetben olyan erős a csoporthoz tartozás vágya, hogy az emberek olyan feladatokat is végrehajtanak, vagy olyan kijelentésekhez csatlakoznak nyilvánosan, amelyekkel nem értenek egyet, és nem tennének így, ha egyedül lennének. Iskolai közegben mindez egyenlő azzal a vélekedéssel, hogy az a diák, aki ellenszegül, az iskolai közösséget utasítja el, ahová tartozni szeretne. A szociálpszichológia már régóta foglalkozik a csoporthoz való tartozás vizsgálatával, a jelenség megértésével. Számos kísérlet igazolta, hogy minél nagyobb áldozatot kell hozni (fájdalmat átélni, megalázó helyzetben részt venni) azért, hogy valaki a csoportba tartozzon, annál nagyobb lesz a csoport iránti elköteleződése. Így lesz igazán fontos és értékes a csoport, hiszen ha nem lett volna olyan nagy a próbatétel, nem is lenne olyan fontos, érdekes és értékes az odatartozás.

MIÉRT NEM MONDANAK A RÉSZTVEVŐK NEMET OLYAN HELYZETEKRE, AMELYEKBE VALÓJÁBAN NEM SZERETNÉNEK RÉSZT VENNI?

Vicces volt, és mindenki más is benne volt. Miért én lógnak ki?

Nagyon nehéz nemet mondani és visszautasítani egy programot vagy feladatot, amikor azt tapasztalja egy diák, hogy a körülötte lévők nem mondanak nemet. Ezzel nemcsak a közös programot veszélyezteti, de kockáztatja azt is, hogy azonnal kikerül egy olyan társaságból, amelybe tulajdonképpen csak most szeretne belépni. Az újonnan érkező diákokban sok a bizonytalanság, a megfelelési kényszer és a vágy is arra, hogy a többiekhez tartozzanak, akár kényelmetlenségek árán is.

„Be kellett bizonyítanom magamnak, hogy meg tudom csinálni.”

Nemcsak a gyerekek, de a felnőttek is hajlamosak úgy vélekedni, hogy a beavatási szertartások néha kellemetlenek, megalázóak, ám ezeken inkább csak át kell esni, nem lehet nemet mondani. Fontos a gyerekeknek hangsúlyozni és egyértelművé tenni minden résztvevő számára, hogy mindig lehet nemet mondani olyan tevékenységre, amelyben valaki nem szeretne részt venni, mert a méltóságában sérti, kellemetlen, vagy megalázónak érzi a feladatot.

„Féltem nemet mondani.”

„Nem tudtam, mi lesz, ha nem csinálom meg a feladatokat, így inkább megcsináltam.”

„Nem tudtam, hogy mi fog történni, és a feladat közben már nem lehetett nemet mondani.”

Hasznos kérdések, amiket a résztvevők feltehetnek saját maguknak, mielőtt belemennek olyan helyzetekbe, szituációkba, amelyekben bizonytalanok:

- Bajba kerülnék, ha mindezt egy tanár/ szülő is látná?
- Megkértek engem arra, hogy ne mondjam el senkinek, hogy mi volt a feladat?
- Illegális dolgot kérnek tőlem?
- Nagy valószínűséggel rosszul fogom magamat érezni (fizikailag vagy érzelmileg) a feladat végrehajtása közben/után?

Ha bármelyikre igen a válasz, akkor mindig lehet nemet mondani és nem részt venni ezekben a helyzetekben.

MI AKADÁLYOZZA MEG A RÉSZTVEVŐKET ABBAN, HOGY EGY FELNŐTTNEK JELEZZENEK, HA BAJBAN VANNAK?

„Nem volt olyan felnőtt, akihez fordulhattam volna.”


„Azt gondoltam, hogy ebben mindenképp részt kell vennem, nem mondhatok nemet.”

A felnőttek jelenléte, hozzáállása és példamutatása meghatározza a gyerekek reakcióit is. Különösen nagy a felnőttek felelőssége abban, hogy észrevegyék, ha olyan helyzet kezd kialakulni, amely megalázó lehet akár csak egy gyereknek is. Fontos, hogy meghallgassák azt és azonnal segítséget nyújtsanak annak, aki bajban van. Nagyon nem segíti a közösséget az a felnőtt hozzáállás, amely szerint a beavatási szertartások az iskolai élet velejárói, és mindenkinek át kell esnie ezeken, attól függetlenül, hogy milyen messzire mennek el, és mennyire sérülnek benne a diákok.

„A felnőttek sem tudnák jól kezelni ezt a helyzetet.”

„Nem kapnék érdemi segítséget.”

„Volt a közelben felnőtt, látta, hogy mi történik, de nem foglalkozott vele, így én sem mertem szólani.”



A gólyatábort vagy hasonló eseményt szervező oktatási intézmények esetleg vonakodhatnak attól, hogy prevenciósz célzatú listát küldjenek ki a programjaikban résztvevő diákjaik számára még az események kezdete előtt, ugyanakkor hasznos lenne tudatni a gyerekekkel és a szülőkkel, hogy az iskolavezetőség mindent megtesz annak érdekében, hogy a visszaéléseket elkerülje. Amennyiben mégiscsak visszaélés történne, a diákoknak nagyobb esélyük lenne még időben kihátrálniuk a szituációból és megfelelő segítséget kérniük.

MIÉRT TESZNEK ÚGY SOKAN, MINTHA RENDBEN LENNE A MEGALÁZÓ BEAVATÁS?

Az iskolák vezetése általában kétféleképpen kezeli az ilyen szertartásokat. Az intézmények egyik csoportja maga áll a szecsckáztató szertartás szervezésének élére, és deklarálja, hogy kizárólag ezen az egy eseményen elfogadott, hogy a felsőbb évfolyamosok bármiféle feladatokat adjanak a kisebbeknek. Ezzel párhuzamosan pedig nagy szigorral bünteti az óráközi további „szívatást”, és sokszor sajnos jogilag kifogásolható úton reagál a problémára.

Az iskolák másik csoportjának „megoldása” pedig a konfliktus elkerülése, a probléma elhallgatása: amikor a tanárok és az iskolaigazgató is úgy tesz, mintha ez a jelenség nem létezne az intézményben, vagy mintha olyannyira bagatell, vicces és veszélytelen lenne, hogy nem érdemes erre fordítani – az amúgy is szűkösen rendelkezésre álló – erőforrást, időt és energiát. A tanárok sokszor nem tudnak mit kezdeni az iskolai konfliktusokkal, így hagyják, hogy a gyerekek „elintézzék maguk között”. Nem mindig van arra figyelem vagy lehetőség, hogy a valamilyen szempontból végletes (agresszívabb vagy kiszolgáltatottabb) tanulókra extra figyelem jusson.

Ha egy felnőtt – ráadásul pedagógus – is tanúja egy olyan beavatási szertartásnak, amely erőszakos, bántalmazó elemeket is tartalmaz, annak következménye kell hogy legyen. Az emberi, állampolgári, gyermeki és tanulói jogokat a pedagógus nem vonhatja el. A gyerekekkel szembeni erőszak egyetlen formája sem elfogadható, és minden formája megelőzhető. Az iskola egy olyan ökoszisztéma, melyben mindenkinek feladata és szerepe van. A jól működő iskolákban minden iskolapolgár joga egyaránt fontos és egyenértékű. Szerencsére számos jó példa is van az iskolákban.

Milyen következményei vannak egy olyan beavatási szertartásnak, amely az egyén számára kellemetlen, megalázó vagy sértő?

„A gólyatábor alatt kaptam egy gúnynevet, mert az egyik feladatban nem voltam olyan bátor. Még végzős koromban is sokan így hívtak.”

Fontos szem előtt tartani, hogy a megalázás, a kegyetlen bánásmód hatása nem múlik el nyomtalanul. Azok a diákok, akiknek rossz élményt adott egy beavatási szertartás, ez az élmény akár a jövőjüket, akár a bármilyen más csoporthoz való tartozásukat és a csoportra vonatkozó elvárásaik feltételeit is meghatározhatja.

MIT TEHET AZ ISKOLA AZÉRT, HOGY SZÍVATÁS HELYETT ÖRÖMTELI ÉLMÉNY LEGYEN EGY-EGY BEAVATÁS A BEAVATOTTAKNAK IS?

A szecs-kázttatás korántsem egy általános jelenség. Az iskolák, a tanárok és a diákok nagyon sok esetben tudnak olyan közeget teremteni, amelyben mindenki jól érzi magát, miközben megtörténik az elsősök beavatása. Tudnak olyan hangulatot teremteni, olyan játékos és vicces feladatokat adni az elsősöknek, amelyekben keresztül megalázás nélkül léphetnek be az új közösségbe. Ideális esetben a gólyaavató egy nagy buli, amit mindenki élvez, a felsőbb évfolyamosok és a gólyák egyaránt.

Egy igazán jó beavatási szertartás során minden résztvevő vagy szemlélő irigylis azokat a gólyákat, akiknek van lehetőségük ezeken a programokon részt venni. Az iskola feladata olyan hagyományokat kialakítani, ahol a beavatás az új szereplők befogadásáról szól, akik kitüntetve érezhetik magukat, hogy ettől kezdve a közösség tagjai lehetnek. Ma is számos iskola működik úgy Magyarországon, ahol az elsősöket szeretettel és befogadással várják, így számukra is nagy élmény az új csoporthoz való csatlakozás.

Ahhoz, hogy az iskolai hagyományok befogadóak és értékteremtőek legyenek, erős, következetes és a gyerekek érdekét szem előtt tartó iskolai vezetés szükséges. Ahhoz, hogy az iskolában mindenki biztonságban és jól érezze magát, az iskolai vezetésnek szembe kell néznie a beavatások rossz hagyományaival, és nyitottnak kell lennie új hagyományok kialakítására.

Érdemes szem előtt tartani az alábbiakat:

- Megalázó és rossz bánásmód bármelyik iskolában előfordulhat. Legyen az iskola nyitott erre a kérdésre, ismerje fel a problémát, és tegyen meg mindent a megelőzés érdekében.
- Hirdessen zéró toleranciát a bántalmazás minden formájával szemben.
- Fontos megérteni, hogy a csoporthoz való tartozás igénye és a csoportnyomás olyan cselekvésre kényszerítheti a diákokat, amelyeket nem szeretnének megtenni, de félnek a megalázástól, a kirekesztéstől, a későbbi következményektől.
- A felsőbb évfolyamok diákjai csupán koruknál fogva nem tehetnek bármit a fiatalabb diákokkal. Az iskola kiállása mellett, hogy minden diák egyenlő – egyenlő jogokkal és egyenlő bánásmóddal –, elengedhetetlen.
- A feladatok kitalálására elég időt kell szánni, beletervezve a reflektálást is: vajon a kitalált játék vagy a szervezett tevékenység sértheti-e valakinek a méltóságát, a jogait?
- Az iskola vizsgálja felül a korábbi hagyományait, és ha azok sértik mások méltóságát, mások jogait, változtasson rajtuk.
- Az iskola – akár a házirendje kiegészítéseként, akár külön dokumentumban – rögzítse azokat a magatartási szabályokat, amelyeket minden iskolapolgárra nézve kötelezőnek tart. (Ide kattintva található minta a magatartási szabályokra.)
- Az iskola nyíltan és hatékonyan kommunikáljon a diákok felé arról, hogy milyen viselkedés megengedett, és milyen viselkedés nem az. Az iskola házirendje egyértelműen szabályozza az alkohol-, és a kábítószer-használatot, valamint minden olyan viselkedést, amely a másik személy megalázását eredményezheti.

NÉHÁNY ALAPVETŐ SZABÁLY A MEGELŐZÉSHEZ



Állítsunk össze az általános szabályokat arról, hogy a gólyatábor, a beavatási szertartás során milyen viselkedést fogadunk el, és melyet nem (megalázó, emberi méltóságát sértő stb.). A szabályok elfogadása is lehet rituális.



Fogalmazzuk meg, hogy mi a szertartás célja, milyen feltételekkel lehet csatlakozni.



Legyenek átlátható és mindenki számára ismertetett, egyértelmű programok, események.



Tudatosítani kell mindenki, hogy mit jelent pontosan a megalázás, a sértő bánásmód.



Beszélni kell arról, hogy milyen esetek merülhetnek fel. Legyen zéró tolerancia a bántalmazás minden formájával szemben.



Komolyan kell venni és haladéktalanul ki kell vizsgálni minden jelzést. Olyan játéklehetőségeket kell adni, amelyekben a rituálék megjelennek, kizárólag pozitív kontextusban.



A diákok számára legyen egyértelmű, hogy kinek és milyen formában jelezhetnek, ha bajba kerültek, vagy ha azt látják, hogy egy társuk bajba került.

HOGYAN LEHET BEVONNI A DIÁKOKAT IS A SZERVEZÉSBE ÚGY, HOGY AZ BIZTONSÁGOS LEGYEN A GYEREKEK SZÁMÁRA?

Részvételi alapelvek:

Átlátható és tájékoztatáson alapuló: A gyerekeket tájékoztatni kell a jogaikról, különösen arról, hogy a véleményüket szabadon kifejezhetik, és azt kellő súllyal figyelembe kell venni. Minden információt meg kell nekik adni a részvételük folyamatáról, kereteiről, céljáról és lehetséges hatásáról, teljes átláthatóságot biztosítva számukra.

- Fontos tisztázni az elején, hogy mi a célja és mi lesz a hatása, eredménye a közös munkának.

Önkéntes: A gyerekek részvételének önkéntesnek kell lennie. Megfelelő információt, támogatást és időt kell kapniuk ahhoz, hogy tájékozott döntést hozhassanak, és sosem szabad őket kényszeríteni véleményük kifejezésére, ha azt nem szeretnék. A gyerekeket tájékoztatni kell, hogy bármikor dönthetnek úgy, hogy nem folytatják a részvételt.

- Beszéljétek át már az elején a diákokkal, hogy mivel jár, ha csatlakoznak a szervezőcsapathoz. Mettől meddig, miben és hogyan dolgoztok együtt? Honnan kapnak információt, segítséget a munkájukhoz? Hogyan tudnak nemet mondani?

Tiszteleten alapuló: A gyerekeket és a nézeteiket meg kell hallgatni, tiszteletben kell tartani, és lehetőséget kell biztosítani arra, hogy kezdeményezzenek. A gyerekeket az együttműködés során egyenlő félként kell kezelni.

- Legyen lehetőség arra, hogy mindenki szabadon elmondhassa a véleményét és a gondolatait, hiszen azért is jó közösen szervezni a diákokkal programokat, hogy az ő nézőpontjuk is megjelenjen.

Releváns: Lehetőséget kell biztosítani a gyerekeknek, hogy a számukra releváns, az életüket valóban érintő kérdésekben kifejezhessék a véleményüket. Biztosítani kell, hogy ennek során személyes tapasztalataikra, képességeikre és tudásukra támaszkodhassanak. Lehetőséget kell biztosítani, hogy kiválaszthassák a számukra lényeges problémákat is.

- A gyerekek számukra fontos, érdekes kérdésekkel, feladatokkal foglalkozzanak, így a motivációt is könnyebb fenntartani.

Gyerekbarát: Megfelelő időt, teret és erőforrást kell biztosítani annak érdekében, hogy a gyerekek a lehető legbiztonságosabb, számukra komfortos módon tudjanak részt venni a projektekben. A gyerekekkel való együttműködésnek az ő képességeikhez kell igazodni. Tekintettel kell lenni arra is, hogy a gyerekek eltérő segítséget igényelnek, és különböző módokon tudnak részt venni életkoruk és fejlődésben lévő képességeik szerint.

- Legyen elég idő, tér arra, hogy a diákok biztonsággal fel tudjanak készülni az előttük álló feladatra.

Befogadó: Minden gyereknek lehetőséget kell biztosítani a részvételre, elkerülve a hátrányos megkülönböztetés összes formáját. A programoknak kulturálisan érzékenynek kell lenniük valamennyi közösségből érkező gyerek irányába.

- A gyerekek a felnőttektől is azt a példát lássák, hogy mindenki egyenlő.

Képzéssel megerősített: A gyerekeknek és az őket segítő felnőtteknek fejleszteniük kell a feladataikhoz, a részvételükhöz szükséges készségeiket. A felnőtteknek képzésre és megfelelő képességekre van szükségük, hogy jól tudjanak együttműködni a gyerekekkel vagy facilitálni tudják a gyerekek részvételét. A gyerek felkészítése is szükséges a biztonságos és hatékony részvételükhöz.

- A megfelelő felkészülés mindenkinek nagyobb magabiztosságot és egyben rugalmasságot ad.

Biztonságos és kockázaterzékeny: A felnőttek felelősséggel tartoznak a velük dolgozó gyerekek biztonságáért. Mindent meg kell tenni a gyerekek részvételéből származó kockázatok csökkentéséért, így a gyerekekkel szembeni erőszak, a kizsákmányolás és más hátrányos következmények megelőzéséért és kezeléséért.

- Fontos, hogy a gyerekek elmondhassák a véleményüket, és dolgozhassanak a társaikkal úgy, hogy biztonságban vannak, hogy nem bántja őket senki. Már az elejétől fogva legyen mindenki számára világos, hogy kitől tudnak segítséget kérni, ha mégis kellemetlen, számukra bántó helyzetbe kerülnek. Nehéz segítséget kérni, így ezt a helyzetet már azzal is lehet könnyíteni, hogy mindenki számára egyértelmű a segítségkérés módja: tudják, hogy hová fordulhatnak a bajban.

Elszámoltatható: Az utánkövetés és az értékelés elengedhetetlen. Tájékoztatni kell a gyerekeket arról, hogyan értelmezik és használják fel a nézeteiket, valamint lehetőséget kell biztosítani számukra, hogy az eredményeket megkérdőjelezhessék vagy befolyásolhassák. A gyerekek világos visszajelzésre jogosultak arról is, hogy a részvételük miként befolyásolta a végkifejletet. Lehetőség szerint az ellenőrzésben és értékelésben is vegyenek részt.

- Egy közös munkát tanulságos és fontos a gyerekekkel közösen értékelni. A visszajelzésekből a diákok és a tanárok is sokat tanulhatnak.

TANÁRKÉNT MIT BESZÉLJ ÁT A SZERVEZŐ DIÁKOKKAL?

A szervező diákokkal át kell beszélni a szabályokat a közös munka kezdetekor, illetve a résztvevőkkel is fontos átvenni ezeket a pontokat a rendezvény elején.

Mik a szabályok? Hogyan figyeljünk egymásra? – mintaszabályzat

- Ami az iskolában szabály, az az iskolai programokon is. Ha valamit az iskolában nem szabad, akkor azt a gólyanapon/gólyatáborban/stb. sem.
- Tisztelettel bánunk egymással. Nem kivételezünk senkivel, és nem is különböztetünk meg senkit hátrányosan.
- Meghallgatjuk a másikat. Nem szólunk bele, amíg a másik beszél. Mindenki szabadon elmondhatja a gondolatait, a véleményét. Nem bántjuk a másikat a véleménye miatt.
- Előzetes engedély nélkül nem csinálunk és hozunk nyilvánosságra fotót, felvételt másokról.
- Mindenre ugyanúgy érvényesek ezek a szabályok, akár gólya, akár régebbi diák.
- Az új diákokért, a gólyáért csináljuk ezeket a programokat. Egy gólyaprogram a gólyákról szól.
- Minden, ami az offline világra igaz, az online világra is igaz.

Ide kattintva le is töltheted.



Hogyan figyeljünk magunkra?

- Érezd jól magad!
- Bátran mondd el az ötleteidet, gondolataidat.
- Ha valamit nem értesz, nem tudsz, nyugodtan kérdezz!
- Bármilyen betegséged, érzékenységed van, arról mindenképp szólj a tanároknak, hogy tudjanak róla!
- Ha „csak” beszélgetnél valakivel (felnőttel), nyugodtan keresd a kijelölt tanárt (név, elérhetőség).
- Ha úgy érzed, hogy valami olyan történt, ami kényelmetlen, szomorúságot okoz neked, vagy bánt, akkor mondd el annak a felnőttnek, akiben megbízol, vagy az erre kijelölt tanárnak (név, elérhetőség).

Kinek mikor mi a feladata?

- Fontos pontosan kiosztani a feladatokat időben, hogy mindenki tudja, hogy mi a felelőssége, de kapjon támogatást, segítséget, hogy fel tudjon készülni a saját feladataira.
- Akár egynapos, akár többnapos eseményt szerveztek, beszéljétek át már az előkészületektől kezdve, hogy kinek, mikor és mi a feladata, mihez van kedve, miben tud részt venni.
- Például lehetnek külön csapatok, akik dekorációt rajzolnak, vagy akik egy programrészt terveznek meg, míg mások például a technikai háttérért felelhetnek, megint mások pedig a gólyákkal vannak.
- Fontos előre tisztázni, hogy mikor van mindenkire vonatkozó közös program vagy a kis csapatoknak saját ideje (ha külön vannak osztva a gólyák és a velük foglalkozó diákok), hogy a szervező diákok tudjanak készülni ezekre az időintervallumokra. Ha a szervező diákok találhatnak ki egyedül egy programot, akkor azt egy tanár előzetesen mindenképp hagyja jóvá.

Kihez tudnak fordulni a diákok (újak, régiek egyaránt), ha nem tudnak megoldani egy helyzetet, pl. bántották, sérelem érte őket?

- Ha olyan helyzetbe kerül egy szervező diák, amelyben bizonytalan, akkor tudja, hogy kit tud egyből hívni, kitől tud segítséget kérni.
- Legyen fix ember, akihez lehet fordulni, ha baj van, és az ő elérhetőségét mindenki ismerje.
- Legyen lehetőségük a diákoknak, résztvevőknek akár névtelenül is jelezni, ha valami bántotta őket, vagy olyat láttak, amit megosztanának egy felnőttel, de nem merik névvel vagy mindenki előtt. Erre jó lehet egy anonim online kérdőív vagy egy helyszínen kihelyezett doboz, ahová be lehet dobni ezeket a gondolatokat. Fontos, hogy a visszajelzéseket a felnőttek minden esetben komolyan vegyék, és kivizsgálják az eseteket. Az anonim kérdőívhez [itt](#) találsz mintát.

Mi a diákszervezők, idősebb diákok felelőssége? Mire figyeljenek oda?

Alább található 10 pont, amit akár ebben a formában kinyomtatva, online elküldve is oda lehet adni a szervezőknek. Ezek segítségével érdemes átbeszélni, hogy milyen felelősséggel jár, ha valaki diákszervezőként vesz részt ezeken az eseményeken.



MIRE FIGYELJ ODA DIÁKSZERVEZŐKÉNT?

→ Az új diákokért, a gólyákért csináljátok ezeket a programokat. Egy gólyatábor a gólyákról szól. Legyen olyan jó, hogy mindenki irigyelje a gólyáitokat

→ Amit a gólyáknak nem szabad, azt a szervezőknek sem. Ne tegyetek olyat másokkal, aminek ti sem örülnétek.

→ Szervezőként, idősebb diákként mintát adtok az újonnan jövőknek. Ne viccelődjete, gúnyolódjatek. Ne tegyetek, mondjatek olyat, aminek ti sem örülnétek.

→ Ha valamit nem tudtok megoldani, kérjetek segítséget a támogató tanártól. Nem kell egyedül megoldanotok semmit, ezért vannak ott a tanárok is.

→ Legyenek tisztában a résztvevők is azzal, hogy nagyjából mi vár rájuk. Jók az apró meglepetések, de ijesztő tud lenni, ha az ember nem tud semmit arról, hogy mi fog történni vele.

→ Dönthessenek a résztvevők is arról, hogy milyen programhoz lenne kedvük. Legyenek opciók, és tudjanak nemet is mondani, ha valami nekik kellemetlen lenne.

→ Mindenki mindenre mondhasson nemet, semmi se legyen kötelező. Emiatt senki ne viccelődjön, gúnyolódjon a másikkal, a visszautasításnak ne legyen negatív következménye.

→ Beszélgetsetek a gólyákkal a szünetekben is. Kisebb körben jobban meg tudnak nyílni, és ezzel sokat segítetek nekik. Kezdeményezzetek beszélgetést az új diákokkal, ne csak a régi barátokkal beszélgetsetek.

→ Adjatok lehetőséget arra, hogy a résztvevők el tudják mondani, hogy hogy érzik magukat, mi tetszik nekik, mihez van kedvük.

→ Minden program elején érdemes leszögezni, hogy ki akar játszani, ki nem. Mindenkinek, aki játszik, annak legyen fontos szerepe, része a játékban.



TIPPEK, PRAKTIKÁK

Segíti a csapat összetartozását, ha van valami külső jel, kiegészítő, dekor, ami közös, és csak a gólyatáborosoknak vagy csak egy adott csapatnak van. Ha ezt saját maguknak készítik, attól még inkább a magukénak érzik. Akár az egész tábornak lehet egy témája, ami az egész programot végigkíséri.

Közelebb hozza az új diákokat az iskolához, ha már a gólyatáborban van olyan játék, ami kötődik a sulihoz, a névadóhoz, a történelméhez. Vonjátok be őket az iskola hagyományaiba. Csinálhattok ehhez például kvízt, de ha csak meséltek a suliról és az élményeitekről, már az is izgalmas lehet az újaknak.

Kisebb létszámú csapatokkal könnyebb dolgozni, beszélgetni. Ezért ha van lehetőség, érdemes kisebb csoportokat alakítani a programokhoz.

Hagyjatok bőven időt az ismerkedésre. Egy gólyatábor elején segíti az oldódást, ha a játékok is az ismerkedést, beszélgetést erősítik. Ha már tudnak egymásról a résztvevők egy-két dolgot, könnyebben tudnak a szünetekben is beszélgetni.

Ha egy csapat közösen old meg feladatokat, együtt készülnek valamivel, az segíti az összetartozást. Például előadhatnak közösen valamit, vagy megoldhatnak különböző ügyességi feladatokat. Fontos, hogy mindenkinek legyen – számára is megfelelő – szerepe ezekben a játékokban.

Óvatosan válasszatok olyan játékokat, ami könnyen át tud alakulni nagyon versengővé, agresszívvá.

Emlékeztetek a zenés élmények is: tábortűz körüli közös éneklés, táborzene, induló, tábortánc. Egy tábortánc akár ajándék is lehet a gólyák felé, amivel a szervezők készülnek: bemutathatják, aztán meg is taníthatják nekik, ezzel is bevonva az új diákokat.

**Az anyagot a Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány
munkatársai készítették fiatal önkéntesek
segítségével.**

**Lehoczky Tamara
Stáhly Kata
Palotay Lilla
dr. Varga Felicia**



HINTALOVON

Gyermekjogi Alapítvány

2021



HINTALOVON
GYERMEKJOGI ALAPÍTVÁNY